

Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право
УДК 343.3/.7

Скок Александра Сергіївна

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Скок Александра Сергеевна

*кандидат юридических наук,
доцент кафедры уголовно-правовых дисциплин
Днепропетровский государственный университет внутренних дел*

Skok Oleksandra

*Candidate of Law, Associate Professor of the Department of Criminal Law
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs
ORCID: 0000-0002-0981-6415*

**ПОКАРАННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ЗА ТЯЖКІ ЗЛОЧИНИ В
КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ
НАКАЗАНИЯ, ПРЕДУСМОТРЕННЫЕ ЗА ТЯЖКИЕ
ПРЕСТУПЛЕНИЯ В УГОЛОВНОМ КОДЕКСЕ УКРАИНЫ
PENALTIES PROVIDED FOR SERIOUS CRIMES IN THE CRIMINAL
CODE OF UKRAINE**

***Анотація.** Здійснено огляд статистичних даних Генеральної прокуратури щодо зареєстрованих кримінальних правопорушень, у виді тяжких злочинів, за 2020 та 2021 роки. На основі цього, визначено кількість тяжких злочинів, зареєстрованих Національною поліцією України, за звітні періоди. Проаналізовано положення чинного Кримінального кодексу України, Кримінально-виконавчого кодексу України, Постанови Пленуму Верховного Суду № 7 від 24 жовтня 2003*

року, а також, взято до уваги окремі наукові позиції вітчизняних вчених Книженко О. О. та Бережнюка В. М. Окрім цього, вивчено огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо призначення покарання. Проведено ґрунтовний кримінально-правовий аналіз санкцій статей Особливої частини Кримінального кодексу України в частині покарань, встановлених за категорію тяжких злочинів. На основі проведеного аналізу, визначено, які саме основні та додаткові покарання регламентовано у санкціях статей Особливої частини Кримінального кодексу України за досліджувану категорію злочинів. Визначено кількісний та якісний показник санкцій за тяжкі злочини, які передбачають : покарання у виді позбавлення волі на певний строк; покарання, альтернативні позбавленню волі; додаткові покарання. Розглянуто законодавчі та доктринальні положення щодо покарань у виді позбавлення волі на певний строк, обмеження волі, штрафу, виправних робіт, арешту. Проаналізовано судову практику України в частині окремих питань, пов'язаних з виконанням покарання у виді штрафу та заміною покарання у виді штрафу на покарання у виді виправних робіт. Встановлено, що Кримінальний кодекс України, у санкціях статей, передбачає застосування до особи, яка вчинила тяжкий злочин, покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі, штрафу, виправних робіт, арешту, - в якості основних покарань. Окреслено коло додаткових покарань, якими визначено : конфіскацію майна, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю та штраф.

Ключові слова: покарання, основне покарання, додаткове покарання, тяжкий злочин.

Анотація. Осуществлён обзор статистических данных Генеральной прокуратуры по зарегистрированным уголовным правонарушениям, в виде тяжких преступлений, за 2020 и 2021 годы. На

основе этого, определено количество тяжких преступлений, зарегистрированных Национальной полицией Украины, за отчетные периоды. Проанализированы положения действующего Уголовного кодекса Украины, Уголовно-исполнительного кодекса Украины, Постановления Пленума Верховного Суда № 7 от 24 октября 2003 года, а также приняты во внимание отдельные научные позиции отечественных ученых Книженко О. А. и Бережнюка В. М. Кроме того, изучен обзор судебной практики Кассационного уголовного суда в составе Верховного Суда о назначении наказания. Проведён обстоятельный уголовно-правовой анализ санкций статей Особенной части Уголовного кодекса Украины в части наказаний, установленных за категорию тяжких преступлений. На основе проведенного анализа, определены основные и дополнительные наказания, которые регламентированы в санкциях статей Особенной части Уголовного кодекса Украины за исследуемую категорию преступлений. Определен количественный и качественный показатель санкций за тяжкие преступления, предусматривающие : наказание в виде лишения свободы на определенный срок; наказания, альтернативные лишению свободы; дополнительные наказания. Рассмотрены законодательные и доктринальные положения о наказаниях в виде лишения свободы на определенный срок, ограничения свободы, штрафа, исправительных работ, ареста. Проанализирована судебная практика Украины в части отдельных вопросов, связанных с исполнением наказания в виде штрафа и заменой наказания в виде штрафа на наказание в виде исправительных работ. Установлено, что Уголовный кодекс Украины, в санкциях статей, предусматривает применение к лицу, совершившему тяжкое преступление, наказание в виде лишения свободы, ограничения свободы, штрафа, исправительных работ, ареста - в качестве основных наказаний. Очерчен круг дополнительных наказаний, которыми определены: конфискация имущества, лишение права занимать

определенные должности или заниматься определенной деятельностью и штраф.

Ключевые слова: наказание, основное наказание, дополнительное наказание, тяжкое преступление.

Summary. *The statistics of the Prosecutor General's Office on registered criminal offenses in the form of serious crimes for 2020 and 2021 were reviewed. Based on this, the number of serious crimes registered by the National Police of Ukraine during the reporting periods was determined. The provisions of the current Criminal Code of Ukraine, the Criminal-Executive Code of Ukraine, the Resolution of the Plenum of the Supreme Court № 7 of October 24, 2003 are analyzed, as well as some scientific positions of domestic scientists Knyzhenko O. O are taken into account. and Berezhnyuk V. M In addition, a review of the case law of the Supreme Court of Cassation on sentencing was studied. A thorough criminal-legal analysis of the sanctions of the articles of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine in the part of punishments established for the category of serious crimes was carried out. Based on the analysis, it was determined which main and additional punishments are regulated in the sanctions of the articles of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine for the investigated category of crimes. The quantitative and qualitative indicator of sanctions for serious crimes has been determined, which include: imprisonment for a definite term; punishments alternative to imprisonment; additional penalties. Legislative and doctrinal provisions on punishments in the form of imprisonment for a definite term, restriction of liberty, fine, correctional labor, arrest are considered. The judicial practice of Ukraine in the part of certain issues related to the execution of a penalty in the form of a fine and the replacement of a penalty in the form of a fine with a penalty in the form of correctional labor is analyzed. It is established that the Criminal Code of Ukraine, in the sanctions of the articles, provides for the*

application to a person who has committed a serious crime, punishment in the form of imprisonment, restriction of liberty, fine, correctional labor, arrest - as the main punishment. The range of additional punishments is defined, which determine: confiscation of property, deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities and a fine.

Key words: *punishment, main punishment, additional punishment, serious crime.*

Постановка проблеми. За статистичними даними Генеральної прокуратури, з моменту набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» [1], категорія тяжких злочинів становить доволі велику частку із загальної кількості кримінальних правопорушень. Так, станом на кінець липня 2020 року кількість тяжких злочинів становила – 80 323; серпня – 90 765; вересня – 100 446; жовтня – 110 272; листопада – 119 404; грудня – 125 165 [2]. У 2021 році було зареєстровано 11 445, таких діянь, у січні; 22 456 – у лютому; 33 339 – у березні; 43 939 – у квітні; 53 695 – у травні; 62 349 – у червні; 72 366 – у липні; 81 383 – у серпні; 90 777 – у вересні; 99 500 – у жовтні [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Здебільшого, окремі питання, пов'язані із відповідальністю за тяжкі злочини розглядалися вченими в аспекті законодавчої класифікації кримінально караних діянь, передбаченої законом про кримінальну відповідальність. У 2021 році, Бережнюком В. М., було захищено дисертацію «Поняття та загальні критерії індивідуалізації покарання при призначенні покарання за кримінальним правом України», в якій автором підіймалися питання, пов'язані із визначенням ступеня тяжкості кримінального правопорушення критерієм індивідуалізації покарання при призначенні покарання [4].

Метою статті є кримінально-правовий аналіз санкцій статей Особливої частини Кримінального кодексу України в частині покарань, встановлених за категорію тяжких злочинів.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ч. 1 ст. 65 КК України загальними засадами призначення судом покарання є його призначення : у межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України, що передбачає відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення, за винятком випадків, передбачених ч. 2 ст. 53 КК України; відповідно до положень Загальної частини КК України; враховуючи ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання [5].

Конституція України та КК України проголошують, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню [6] та те, що покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність [5]. Враховуючи це, КК України визначає метою покарання кару, виправлення засуджених та запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень.

На думку Книженко О. О. «... мета виправлення зобов'язує суд у кожному конкретному випадку старанно вивчити особистість правопорушника, мотиви вчиненого ним злочину, ступінь його суспільної небезпечності, вона є відправною в диференціації й індивідуалізації відповідальності в кримінальному праві як підґрунтя встановлення справедливих санкцій ...» [7].

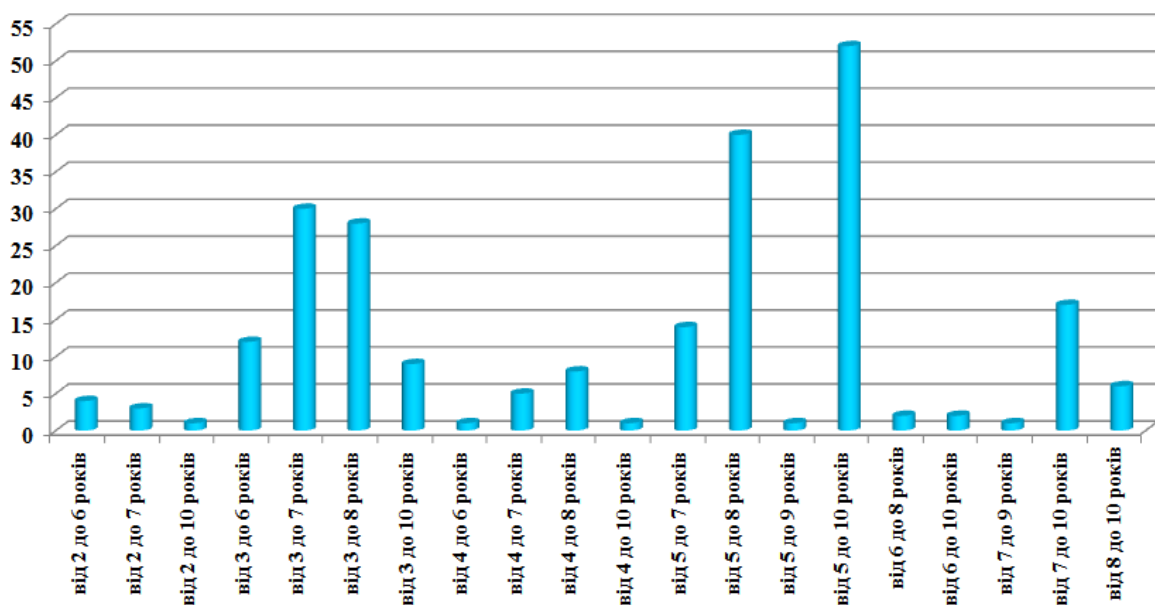
З урахуванням положень ч. 2 ст. 65 КК України, особі, яка вчинила кримінальне правопорушення, має бути призначене покарання: по-перше, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових кримінальних правопорушень; по-друге, більш суворий вид покарання, з числа передбачених за вчинене кримінальне правопорушення,

призначається лише у разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатнім для виправлення особи та попередження вчинення нею нових кримінальних правопорушень [5]. Верховний Суд характеризує, зазначене в ч. 2 ст. 65 КК України, як «презумпцію призначення більш м'якого покарання, якщо не доведено, що воно не є достатнім для досягнення мети покарання» [8, с. 3].

Особлива частина КК України налічує всього 260 складів тяжких злочинів, які, в свою чергу, у санкціях, регламентують певні види та розміри покарань за них.

Покарання у виді позбавлення волі, яке полягає в ізоляції засудженого та поміщенні його на певний строк до виправної або виховної колонії (ч. ч. 2, 3 ст. 11 КВК [9], ст. 63 КК), передбачено у 237 складах тяжких злочинів. Строки, даного покарання, визначені у чітких межах «від» і «до» (див. Діаграму 1).

Діаграма 1. Кількісний та якісний показник санкцій, які передбачають покарання у виді позбавлення волі на певний строк за тяжкі злочини

Зокрема, Особлива частина КК України встановлює позбавлення волі на певний строк за наступні склади тяжких злочинів: *від двох до шести років* (ч. 1 ст. 158³, ч. 2 ст. 211, ч. 1 ст. 259, ч. 2 ст. 313); *від двох до семи*

років (ч. 2 ст. 276, ч. 3 ст. 302, ч. 2 ст. 405); *від двох до десяти років* (ч. 2 ст. 414); *від трьох до шести років* (ч. 3 ст. 156¹, ч. 2 ст. 361, ч. 3 ст. 185, ч. 1 ст. 209, ч. 3 ст. 240, ч. 1 ст. 278, ч. 1 ст. 308, ч. 2 ст. 301², ч. 2 ст. 368, ч. 3 ст. 362, ч. 2 ст. 364, ч. 2 ст. 369); *від трьох до семи років* (ч. 2 ст. 153, ч. 1 ст. 187, ч. 2 ст. 189, ч. 1 ст. 201, ч. 1 ст. 304, ч. 2 ст. 402, ч. 3 ст. 403, ч. 2 ст. 418, ч. 2 ст. 425, ч. 1 ст. 431, ч. 3 ст. 157, ч. 2 ст. 158³, ч. 2 ст. 163, ч. 1 ст. 199, ч. 1 ст. 262, ч. 1 ст. 263, ч. 1 ст. 263¹, ч. 4 ст. 267¹, ч. 4 ст. 296, ч. 2 ст. 310, ч. 4 ст. 407, ч. 3 ст. 409, ч. 2 ст. 426, ч. 2 ст. 426¹, ч. 1 ст. 255³, ч. 3 ст. 301, ч. 2 ст. 312, ч. 2 ст. 374, ч. 4 ст. 368³, ч. 2 ст. 370); *від трьох до восьми років* (ч. 3 ст. 130, ч. 3 ст. 135, ч. 1 ст. 149, ч. 2 ст. 270¹, ч. 2 ст. 277, ч. 4 ст. 323, ч. 2 ст. 373, ч. 2 ст. 404, ч. 1 ст. 410, ч. 2 ст. 411, ч. 1 ст. 433, ч. 1 ст. 444, ч. 2 ст. 131, ч. 4 ст. 382, ч. 3 ст. 190, ч. 2 ст. 270, ч. 3 ст. 418, ч. 1 ст. 419, ч. 1 ст. 420, ч. 1 ст. 428, ч. 1 ст. 258⁴, ч. 2 ст. 260, ч. 2 ст. 286, ч. 2 ст. 286¹, ч. 5 ст. 298, ч. 2 ст. 365, ч. 3 ст. 369², ч. 3 ст. 382); *від трьох до десяти років* (ч. 2 ст. 194, ст. 432, ч. 2 ст. 194¹, ч. 2 ст. 269, ч. 2 ст. 314, ч. 3 ст. 404, ч. 3 ст. 406, ст. 427, ст. 440); *від чотирьох до шести років* (ч. 2 ст. 186); *від чотирьох до семи років* (ч. 2 ст. 240¹, ч. 2 ст. 258¹, ч. 2 ст. 303, ч. 2 ст. 346, ч. 2 ст. 359); *від чотирьох до восьми років* (ч. 3 ст. 186, ч. 2 ст. 259, ч. 3 ст. 355, ч. 1 ст. 307, ч. 2 ст. 317, ч. 2 ст. 330, ч. 4 ст. 368⁴, ч. 3 ст. 369); *від чотирьох до десяти років* (ч. 2 ст. 304); *від п'яти до семи років* (ч. 2 ст. 110², ч. 3 ст. 143, ч. 4 ст. 254, ч. 2 ст. 332, ч. 2 ст. 146¹, ч. 3 ст. 153, ч. 4 ст. 246, ч. 3 ст. 425, ч. 3 ст. 426, ч. 3 ст. 158¹, ч. 4 ст. 160, ч. 3 ст. 158³, ч. 1 ст. 301², ч. 3 ст. 402); *від п'яти до восьми років* (ч. 1 ст. 114¹, ч. 2 ст. 119, ч. 1 ст. 121, ч. 1 ст. 147, ч. 4 ст. 185, ч. 2 ст. 265¹, ч. 2 ст. 279, ч. 1 ст. 305, ч. 2 ст. 328, ч. 2 ст. 420, ч. 2 ст. 428, ч. 2 ст. 431, ч. 5 ст. 143, ч. 2 ст. 155, ч. 2 ст. 156, ч. 3 ст. 161, ч. 2 ст. 278, ч. 1 ст. 294, ч. 3 ст. 309, ч. 2 ст. 393, ч. 4 ст. 240, ч. 2 ст. 265, ч. 1 ст. 321¹, ч. 2 ст. 325, ч. 3 ст. 332², ч. 2 ст. 399, ч. 3 ст. 405, ч. 3 ст. 411, ч. 4 ст. 425, ч. 4 ст. 191, ч. 3 ст. 332¹, ч. 2 ст. 209, ч. 3 ст. 240¹, ч. 3 ст. 311, ч. 1 ст. 258⁵, ч. 2 ст. 289, ч. 3 ст. 299, ч. 4 ст. 299, ч. 2 ст.

321², ч. 3 ст. 365²); від п'яти до дев'яти років (ч. 3 ст. 426¹); від п'яти до десяти років (ч. 1 ст. 109, ч. 2 ст. 110, ч. 1 ст. 258, ч. 2 ст. 258⁴, ч. 3 ст. 260, ч. 3 ст. 303, ч. 4 ст. 369, ч. 2 ст. 436¹; ч. 2 ст. 127, ч. 4 ст. 130, ч. 3 ст. 146, ч. 3 ст. 150¹, ч. 2 ст. 152, ч. 4 ст. 153, ч. 2 ст. 245, ч. 2 ст. 262, ч. 2 ст. 263¹, ч. 3 ст. 276, ч. 2 ст. 283, ч. 4 ст. 321, ч. 3 ст. 422, ч. 4 ст. 302, ст. 392, ч. 4 ст. 405, ч. 5 ст. 407, ч. 4 ст. 409, ч. 2 ст. 410, ч. 4 ст. 411, ст. 429, ч. 1 ст. 447, ч. 3 ст. 150, ч. 3 ст. 371, ч. 4 ст. 157, ч. 3 ст. 189, ч. 2 ст. 199, ч. 2 ст. 201¹, ч. 3 ст. 206², ст. 236, ч. 1 ст. 368⁵, ч. 2 ст. 256, ч. 3 ст. 286, ч. 3 ст. 286¹, ч. 2 ст. 308, ч. 3 ст. 368, ч. 2 ст. 372, ч. 2 ст. 415, ч. 4 ст. 402, ч. 2 ст. 408, ч. 3 ст. 408, ч. 2 ст. 419, ч. 3 ст. 420, ч. 4 ст. 447); від шести до восьми років (ч. 3 ст. 110², ч. 1 ст. 365³); від шести до десяти років (ч. 3 ст. 206, ч. 2 ст. 307); від семи до дев'яти років (ч. 3 ст. 332); від семи до десяти років (ч. 3 ст. 120, ч. 2 ст. 121, ч. 4 ст. 186, ч. 3 ст. 419, ч. 3 ст. 428, ст. 430, ч. 2 ст. 433, ч. 2 ст. 158, ч. 4 ст. 158³, ч. 2 ст. 187, ч. 1 ст. 255¹, ч. 2 ст. 301¹, ч. 3 ст. 301², ч. 3 ст. 365, ч. 3 ст. 359, ч. 4 ст. 426, ч. 4 ст. 426¹); від восьми до десяти років (ч. 4 ст. 110², ч. 2 ст. 258⁵, ч. 3 ст. 204, ч. 2 ст. 305, ч. 2 ст. 321¹, ч. 3 ст. 321²).

Відповідно до ст. ст. 63 та 102 КК України, мінімальною межею покарання у виді позбавлення волі, для повнолітніх осіб, є один рік, а максимальною – 15 років, натомість особам, які не досягли до вчинення злочину вісімнадцяти років, даний вид покарання може бути призначено на строк від шести місяців до десяти років. Варто зауважити, якщо неповнолітня особа вчинила тяжкий злочин, то, у цьому випадку, позбавлення волі призначається на строк не більше семи років. Зокрема, кримінальній відповідальності, за вчинення тяжкого злочину, підлягають особи, які на момент його вчинення перебували у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років за такі діяння, як-от: крадіжка (ч. ч. 3, 4 ст. 185); угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна (ч. ч. 1, 2 ст. 278); викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння

ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ч. ч. 1, 2 ст. 308); умисне тяжке тілесне ушкодження (ч. ч. 1, 2 ст. 121); сексуальне насильство (ч. ч. 2, 3, 4 ст. 153); згвалтування (ч. 2 ст. 152); розбій (ч. ч. 1, 2 ст. 187); вимагання (ч. ч. 2, 3 ст. 189); умисне знищення або пошкодження майна (ч. 2 ст. 194); викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства (ч. ч. 1, 2 ст. 262); хуліганство (ч. 4 ст. 296); пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (ч. 2 ст. 277); погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча (ч. 2 ст. 346); захоплення заручників (ч. 1 ст. 147); умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи (ч. 2 ст. 399); незаконне заволодіння транспортним засобом (ч. 2 ст. 289); жорстоке поводження з тваринами (ч. ч. 3, 4 ст. 299); терористичний акт (ч. 1 ст. 258). Санкції зазначених статей передбачають покарання у виді позбавлення волі від трьох до шести років (ч. 3 ст. 185, ч. 1 ст. 278, ч. 1 ст. 308); від п'яти до восьми років (ч. 1 ст. 121, ч. 1 ст. 147, ч. 4 ст. 185, ч. 2 ст. 278, ч. 2 ст. 289, ч. ч. 3, 4 ст. 299, ч. 2 ст. 399); від п'яти до десяти років (ч. 2 ст. 152, ч. 4 ст. 153, ч. 3 ст. 189, ч. 1 ст. 258, ч. 2 ст. 262, ч. 2 ст. 308); від семи до десяти років (ч. 2 ст. 121, ч. 2 ст. 187); від трьох до семи років (ч. 2 ст. 153, ч. 1 ст. 187, ч. 2 ст. 189, ч. 1 ст. 262, ч. 4 ст. 296); від п'яти до семи років (ч. 3 ст. 153); від трьох до десяти років (ч. 2 ст. 194); від трьох до восьми років (ч. 2 ст. 277); від чотирьох до семи років (ч. 2 ст. 346).

Наступна група санкцій, за тяжкі злочини, передбачає поряд з позбавленням волі і інші, альтернативні, види покарань, а саме: обмеження волі, штраф, виправні роботи та арешт. Кримінально-правовий аналіз даної категорії вказує на те, що найбільшу кількість становлять санкції, які містять, в якості альтернативного покарання, - обмеження волі (див. Діаграму 2).

Діаграма 2. Кількісний та якісний показник санкцій, які передбачають покарання альтернативні позбавленню волі за тяжкі злочини

Покарання у виді обмеження волі являє собою тримання особи у виправних центрах без ізоляції від суспільства в умовах здійснення за нею нагляду з обов'язковим залученням засудженої особи до праці. З урахуванням положень ст. 61 КК України, даний вид покарання може бути призначено на строк від одного до п'яти років, за виключенням щодо осіб, які підпадають до категорії неповнолітніх; вагітних жінок; жінок, що мають дітей віком до чотирнадцяти років; осіб, що досягли пенсійного віку; військовослужбовців строкової служби; осіб з інвалідністю першої та другої групи.

Санкції, які передбачають альтернативу позбавленню обмеження волі, закріплюють наступні строки даних покарань: обмеження волі (до п'яти років)/позбавлення волі (від трьох до восьми років) (ч. 2 ст. 150¹, ч. 2 ст. 292); обмеження волі (до трьох років)/позбавлення волі (від двох до шести років) (ч. 2 ст. 160); обмеження волі (від двох до п'яти років)/позбавлення волі (від двох до шести років) (ч. 3 ст. 160); обмеження волі (від трьох до п'яти років)/позбавлення волі (від трьох до восьми років) (ч. 3 ст. 191); обмеженням волі (від двох до п'яти років)/позбавлення волі (від двох до шести років) (ч. 2 ст. 210); обмеження волі (до п'яти років)/позбавлення волі (до восьми років) (ч. 2 ст. 272); обмеження волі (до п'яти років)/позбавлення волі (від двох до десяти років) (ч. 2 ст. 273); обмеження волі (від чотирьох до п'яти років)/позбавлення волі (від

чотирьох до семи років) (ч. 3 ст. 297); обмеження волі (*від трьох до п'яти років*)/позбавлення волі (*від трьох до шести років*) (ч. 2 ст. 376¹); обмеження волі (*до п'яти років*)/позбавлення волі (*до шести років*) (ч. 2 ст. 377).

Штраф, як основний вид покарання, передбачає грошове стягнення, що накладається судом у випадках і розмірі, передбачених Особливою частиною КК України та який засуджена особа зобов'язана сплатити у місячний строк після набрання вироком суду законної сили і повідомити про його сплату кримінально-виконавчу інспекцію за місцем проживання шляхом пред'явлення відповідного документа. При призначенні штрафу суд повинен врахувати, по-перше, тяжкість кримінального правопорушення та, по-друге, майновий стан винної особи. Розмір штрафу визначається в межах від тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (далі – н.м.д.г.) до п'ятдесяти тисяч н.м.д.г., якщо санкціями Особливої частини КК України не визначені вищі розміри даного покарання (ст. 53 КК, ст. 26 КВК). На думку деяких вчених, «... суд обов'язково має розглядати можливість призначення штрафу у випадках, передбачених Особливою частиною КК, оскільки штраф можна застосовувати і як основне, і як додаткове покарання. Водночас штраф не слід розглядати як засіб відкупу від покарання або розорення винуватця» [10, с. 73].

В санкціях, за тяжкі злочини, такий вид покарання співіснує як з позбавленням, так і з обмеженням волі, а також з арештом. Розміри штрафу визначено від мінімально до максимально допустимих меж, наприклад: штраф (*від двох тисяч до трьох тисяч н.м.д.г.*)/позбавлення волі (*від трьох до шести років*) (ч. 3 ст. 176, ч. 3 ст. 177); штраф (*від п'ятнадцяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч н.м.д.г.*)/позбавлення волі (*від шести до восьми років*) (ч. 3 ст. 360); штраф (*від п'ятнадцяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч н.м.д.г.*)/обмеження волі (*від трьох до п'яти*

років)/позбавлення волі (від трьох до шести років) (ч. 2 ст. 206); штраф (від чотирьох тисяч до шести тисяч н.м.д.г.)/арешт (до шести місяців)/позбавлення волі (від трьох до шести років) (ч. 2 ст. 364¹).

Окрім цього, деякі санкції, передбачають виключно покарання у виді штрафу. Такі тяжкі злочини регламентовано ч. 1 ст. 206, ч. 3 ст. 224, ч. 3 ст. 229 (штраф від десяти тисяч до п'ятнадцяти тисяч н.м.д.г.) та ч. 3 ст. 212, ч. 3 ст. 212¹ (штраф від п'ятнадцяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч).

У разі призначення судом сплати штрафу з розстрочкою, засуджений зобов'язується сплачувати відповідну суму у встановлених розмірах та строках. Так, наприклад, Деснянським районним судом м. Чернігова, розглянуто клопотання Центу пробації з приводу розстрочки несплаченої суми штрафу або заміни його іншим видом покарання, відносно особи, яка вироком того ж суду від 09.12.2019 р., зміненим ухвалою Чернігівського апеляційного суду від 11.09.2020 р., була засуджена за тяжкий злочин, передбачений ч. 3 ст. 212 КК України та, якій призначено покарання у виді штрафу в розмірі 340 000 грн. з додатковим покаранням. В результаті розгляду клопотання представника уповноваженого органу з питань пробації, суд ухвалив надати засудженому розстрочку у виплаті штрафу певними частинами на один рік - по 28 333 грн. 33 коп. щомісячно до 25 числа кожного місяця до повної сплати присудженої суми [11].

У випадках несплати штрафу та відсутності підстав для розстрочки його виплати суд, у разі вчинення тяжкого злочину за яке призначено штраф понад трьох тисяч н.м.д.г., замінює несплачену суму штрафу покаранням у виді позбавлення волі із розрахунку один день позбавлення волі за вісім н.м.д.г. у межах від п'яти до десяти років позбавлення волі. Якщо судом було призначено покарання не більше трьох тисяч н.м.д.г., даний вид покарання може бути замінено виправними або громадськими роботами із співвідношення один н.м.д.г. дорівнює одній годині

громадських робіт або одному місяцю виправних робіт, що не повинно перевищувати двох років (ст. 53 КК).

Наприклад, Світловодським міськрайонним судом Кіровоградської області розглянувши клопотання захисника про заміну покарання за тяжкий злочин, передбачений ч. 3 ст. 212 КК України, було встановлено, що особа, яка вчинила даний злочин до набрання чинності Законом України № 4025-VI і засуджується після 17 січня 2012 року, з урахуванням вимог ст. 5 КК України та принципу правової визначеності, не може бути у гіршому становищі, ніж особи, які вчинили такий саме злочин, засуджені і відбували покарання до набрання цим Законом чинності, керуючись ст. ст. 5, 53, 57 КК України, ст. ст. 537, 539 КПК України, - суд клопотання задовольнив та замінив засудженому, покарання у вигляді штрафу в розмірі 255 000 грн., на виправні роботи, строком на два роки, встановивши для засудженого відрахування в дохід держави у розмірі 20 % із суми його заробітної плати [12].

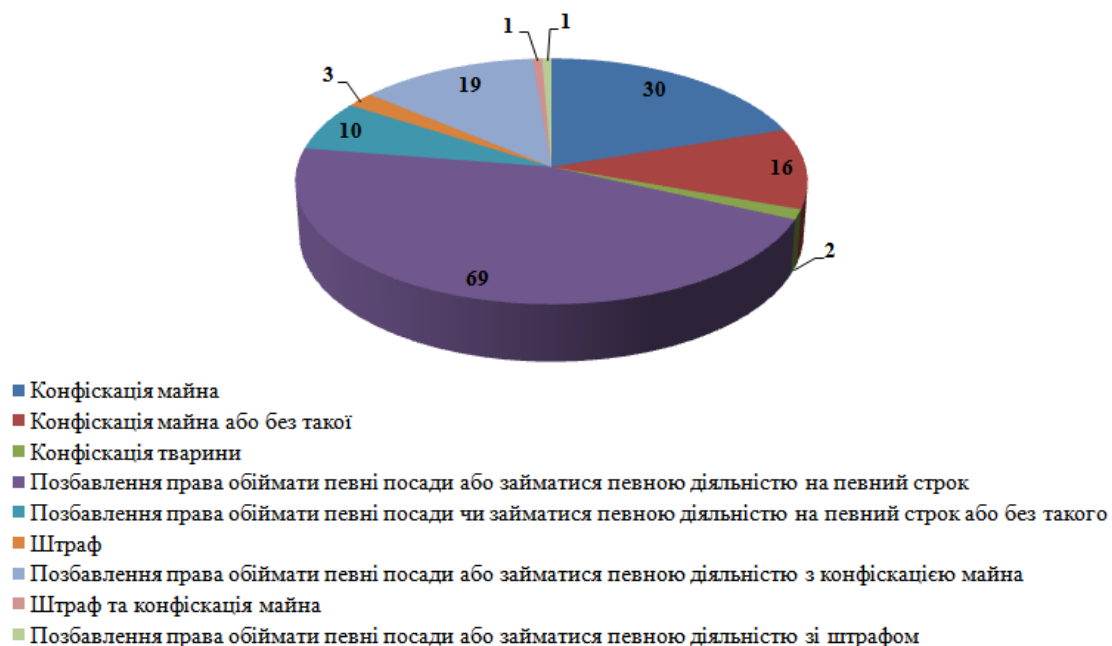
Покарання у виді виправних робіт передбачає відрахування із заробітної плати засудженого суми, в розмірі встановленої вироком суду, в дохід держави і відбувається за місцем роботи засудженого. Така грошова сума визначається в межах від десяти до двадцяти відсотків від заробітної плати засудженого. Виправні роботи встановлюється на строк від шести місяців до двох років та не застосовуються до: вагітних жінок та жінок, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною; до непрацевдатних; до осіб, що не досягли шістнадцяти років, та тих, що досягли пенсійного віку; до військовослужбовців; осіб рядового і начальницького складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України; працівників правоохоронних органів; нотаріусів; приватних виконавців; суддів; прокурорів; адвокатів; державних службовців; посадових осіб органів місцевого самоврядування (ст. 41 КВК, ст. 57 КК). Так, даний вид покарання, за тяжкий злочин, зустрічається в одному випадку поряд з

обмеженням та позбавленням волі, зокрема санкція ч. 2 ст. 271 передбачає виправні роботи строком до двох років або обмеження волі до п'яти років або позбавлення волі до семи років.

У разі призначення засудженому покарання у виді арешту, який є альтернативним покаранням у санкції ч. 1 ст. 301¹ (арешт від трьох до шести місяців/обмеження волі до п'яти років/позбавлення волі від двох до шести років), така особа буде його відбувати в умовах ізоляції в арештному домі або на гауптвахті. За загальним правилом, даний вид покарання може бути призначено від одного до шести місяців, окрім осіб віком до 16 років, вагітних жінок та жінок, які мають дітей віком до семи років (ст. 60 КК, ст. 50 КВК).

Окрім основних видів покарань, у санкціях, які встановлюють відповідальність за тяжкі злочини, передбачено застосування додаткових покарань (див. Діаграму 3).

Діаграма 3. Кількісний та якісний показник санкцій, які передбачають додаткові покарання за тяжкі злочини

Так, конфіскацію майна встановлено у ч. 2 ст. 110², ч. 3 ст. 110², ч. 4 ст. 110², ч. 2 ст. 258⁵, ч. 2 ст. 187, ч. 3 ст. 189, ч. 2 ст. 199, ч. 2 ст. 201¹, ч. 3

ст. 204, ч. 3 ст. 206, ч. 3 ст. 206², ч. 1 ст. 209, ч. 2 ст. 209, ч. 2 ст. 240¹, ч. 3 ст. 240¹, ч. 3 ст. 311, ч. 1 ст. 255¹, ч. 1 ст. 258⁵, ч. 2 ст. 305, ч. 2 ст. 307, ч. 2 ст. 308, ч. 2 ст. 317, ч. 2 ст. 321¹, ч. 3 ст. 332, ч. 3 ст. 368, ч. 4 ст. 368³, ч. 4 ст. 368⁴, ч. 3 ст. 369², ч. 3 ст. 212, ч. 3 ст. 212¹. Конфіскацію майна або без такої, у санкціях частин статей: ч. 1 ст. 109, ч. 2 ст. 110, ч. 1 ст. 258, ч. 2 ст. 258⁴, ч. 3 ст. 260, ч. 3 ст. 303, ч. 4 ст. 369, ч. 2 ст. 436¹, ч. 1 ст. 255³, ч. 2 ст. 258¹, ч. 1 ст. 258⁴, ч. 2 ст. 260, ч. 2 ст. 289, ч. 3 ст. 365², ч. 2 ст. 369, ч. 3 ст. 369. Конфіскація тварини визначена санкціями ч. ч. 3, 4 ст. 299.

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю встановлено наступних строків: *до двох років* (ч. 2 ст. 110², ч. 1 ст. 209, ч. 1 ст. 258⁵); *до трьох років* (ч. 3 ст. 110², ч. 4 ст. 110², ч. 2 ст. 258⁵, ч. 2 ст. 131, ч. 4 ст. 382, ч. 3 ст. 143, ч. 4 ст. 254, ч. 2 ст. 332, ч. 5 ст. 143, ч. 3 ст. 150, ч. 3 ст. 371, ч. 3 ст. 156¹, ч. 2 ст. 361, ч. 4 ст. 191, ч. 3 ст. 332¹, ч. 2 ст. 201¹, ч. 3 ст. 206², ч. 2 ст. 209, ч. 2 ст. 211, ст. 236, ч. 1 ст. 368⁵, ч. 2 ст. 256, ч. 3 ст. 301, ч. 2 ст. 312, ч. 2 ст. 374, ч. 2 ст. 301¹, ч. 3 ст. 301², ч. 3 ст. 365, ч. 1 ст. 301², ч. 2 ст. 301², ч. 2 ст. 368, ч. 2 ст. 308, ч. 2 ст. 321¹, ч. 2 ст. 330, ч. 3 ст. 332, ч. 3 ст. 362, ч. 2 ст. 364, ч. 2 ст. 365, ч. 1 ст. 365³, ч. 3 ст. 368, ч. 4 ст. 368³, ч. 4 ст. 368⁴, ч. 3 ст. 382, ч. 3 ст. 191, ч. 2 ст. 210, ч. 2 ст. 272, ч. 2 ст. 273, ч. 1 ст. 301¹, ч. 2 ст. 364¹, ч. 3 ст. 212, ч. 3 ст. 212¹, ч. 3 ст. 224); *п'ять років* (ч. 3 ст. 157, ч. 2 ст. 158³, ч. 4 ст. 157, ч. 2 ст. 158, ч. 4 ст. 158³, ч. 3 ст. 158¹, ч. 4 ст. 160, ч. 3 ст. 158³, ч. 1 ст. 158³, ч. 2 ст. 160, ч. 3 ст. 160); *від двох до трьох років* (ч. 2 ст. 321², ч. 3 ст. 321², ч. 2 ст. 376¹). Позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю *або без такого* на строк: *до трьох років* (ч. 2 ст. 155, ч. 2 ст. 156, ч. 5 ст. 298, ч. 3 ст. 176, ч. 3 ст. 177, ч. 1 ст. 206, ч. 3 ст. 229); *від трьох до п'яти років* (ч. 3 ст. 206); *від двох до чотирьох років* (ч. 2 ст. 206); *до двох років* (ч. 2 ст. 271).

Додаткове покарання у виді штрафу від п'ятисот до однієї тисячі н.м.д.г. встановлено у ч. 2 ст. 364, ч. 2 ст. 369 та від п'ятисот до семисот п'ятдесяти н.м.д.г. у ч. 2 ст. 370.

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю з конфіскацією майна передбачено у санкціях ч. 2 ст. 110², ч. 3 ст. 110², ч. 4 ст. 110², ч. 2 ст. 258⁵, ч. 2 ст. 201¹, ч. 3 ст. 206, ч. 3 ст. 206², ч. 1 ст. 209, ч. 2 ст. 209, ч. 1 ст. 258⁵, ч. 2 ст. 308, ч. 2 ст. 321¹, ч. 3 ст. 332, ч. 3 ст. 365², ч. 3 ст. 368, ч. 4 ст. 368³, ч. 4 ст. 368⁴, ч. 3 ст. 212, ч. 3 ст. 212¹; штраф та конфіскація майна у ч. 2 ст. 369; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю зі штрафом визначено санкцією ч. 2 ст. 364.

Відповідно до положень ч. 2 ст. 69 КК України та роз'яснень Пленуму Верховного Суду, на підставах, передбачених у ч. 1 ст. 69 КК України, суд може не призначати додаткового покарання, що передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК як обов'язкове. Виняток з цього становлять випадки призначення покарання за вчинення кримінального правопорушення, за яке передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі н.м.д.г. (ст. 69 КК) [13].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Санкції Особливої частини Кримінального кодексу України, які визначають види та розміри покарань за тяжкі злочини, передбачають застосування до особи, яка вчинила злочин, як основних так і додаткових покарань. Велика частка досліджуваних діянь передбачають, в якості заходу примусу з боку держави, покарання у виді позбавлення волі. Інші санкції визначають покарання, альтернативні позбавленню волю на певний строк, як-от : обмеження волі, штраф, виправні роботи, арешт. Додаткові покарання, встановлені за досліджувану категорію кримінальних правопорушень, можуть полягати у конфіскації майна, позбавленні права обіймати певні

посади або займатися певною діяльністю, штрафі. Можливість застосування додаткових покарань, в деяких випадках, розглядається як з ним так і без нього. Зміни, які відбуваються у законодавчому полі, в частині криміналізації суспільно небезпечних діянь, є перспективою подальших досліджень санкцій за кримінальні правопорушення в частині видів та розмірів покарань, що можуть бути призначені судом особі за вчинене нею діяння.

Література

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22 листопада 2018 р., № 2617-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#Text> (дата звернення 15.11.2021).
2. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування : Статистична інформація Генеральної прокуратури за 2020 рік. URL : https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=114140&libid=100820&c=edit&_c=fo (дата звернення 15.11.2021).
3. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування : Статистична інформація Генеральної прокуратури за 2021 рік. URL : https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=114140&libid=100820&c=edit&_c=fo# (дата звернення 25.10.2021).
4. Бережнюк В. М. Поняття та загальні критерії індивідуалізації покарання при призначенні покарання за кримінальним правом України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2021. 19 с.

5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року, № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 25.10.2021).
6. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року, № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 17.11.2021).
7. Книженко О. О. Виправлення як мета покарання та її вплив на кримінально-правові санкції. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/7060/%CE#chapter> (дата звернення 05.10.2021).
8. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо призначення покарання. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/ogljad_kks_vs.pdf (дата звернення 25.11.2021).
9. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11 липня 2007 року, № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1129-15> (дата звернення 15.10.2021).
10. Петков С. В. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / С. В. Петков, О. І. Мотлях, Н. В. Малярчук та ін. К. : Центр учбов. літ., 2015. 696 с.
11. Ухвала Деснянського районного суду м. Чернігова від 07 грудня 2020 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93393748> (дата звернення 13.11.2021).
12. Ухвала Світловодського міськрайонного суду Кіровоградської області від 28 жовтня 2019 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85346871> (дата звернення 13.11.2021).
13. Про практику призначення судами кримінального покарання : Постанова Пленуму Верховного Суду від 24 жовтня 2003 року № 7.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03#Text> (дата звернення 25.10.2021).

References

1. *Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo sproshchennia dosudovoho rozsliduvannia okremykh katehorii kryminalnykh pravoporushen* [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning Simplification of Pre-trial Investigation of Certain Categories of Criminal Offenses: Law of Ukraine of November 22, 2018, № 2617-VIII]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#Text> (accessed 15.11.2021).
2. *Pro zareiestrovani kryminalni pravoporushennia ta rezultaty yikh dosudovoho rozsliduvannia* [On registered criminal offenses and the results of their pre-trial investigation: Statistics of the Prosecutor General's Office for 2020]. Available at: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=114140&libid=100820&c=edit&_c=fo (accessed 15.11.2021).
3. *Pro zareiestrovani kryminalni pravoporushennia ta rezultaty yikh dosudovoho rozsliduvannia* [On registered criminal offenses and the results of their pre-trial investigation: Statistics of the Prosecutor General's Office for 2021]. Available at: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=114140&libid=100820&c=edit&_c=fo# (accessed 25.10.2021).
4. Berezniuk V. M. (2021) *Poniattia ta zahalni kryterii indyvidualizatsii pokarannia pry pryznachenni pokarannia za kryminalnym pravom Ukrainy* [Concepts and general criteria for individualization of punishment in sentencing under the criminal law of Ukraine]. Lviv. (in Ukrainian).

5. *Kryminalnyi kodeks Ukrainy* [Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine of April 5, 2001, № 2341-II]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (accessed 25.10.2021).
6. *Konstytutsiia Ukrainy* [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996, № 254k / 96-VR]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (accessed 17.11.2021).
7. Knyzhenko O. O. *Vypravlennia yak meta pokarannia ta yii vplyv na kryminalno-pravovi sanktsii* [Correction as the purpose of punishment and its impact on criminal sanctions]. Available at: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/7060/%CE#chapter> (accessed 05.10.2021).
8. *Ohliad sudovoi praktyky Kasatsiinoho kryminalnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu shchodo pryznachennia pokarannia* [Review of the case law of the Criminal Court of Cassation of the Supreme Court on sentencing]. Available at: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/ogljad_kks_vs.pdf (accessed 25.11.2021).
9. *Kryminalno-vykonavchyi kodeks Ukrainy* [Criminal Enforcement Code of Ukraine: Law of Ukraine of July 11, 2007, № 1129-IV]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1129-15> (accessed 15.10.2021).
10. Pietkov S. V. (2015) *Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy* [Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine]. Kyiv. [in Ukrainian].
11. *Ukhvala Desnianskoho raionnoho sudu m. Chernihova vid 07 hrudnia 2020 roku* [Decision of the Desniansky District Court of Chernihiv of December 7, 2020]. Available at: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93393748> (accessed 13.11.2021).

12. *Ukhvala Svitlovodskoho miskraionnoho sudu Kirovohradskoi oblasti vid 28 zhovtnia 2019 roku* [Decision of the Svitlovodsk City District Court of the Kirovohrad Region of October 28, 2019]. Available at: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85346871> (accessed 13.11.2021).
13. *Pro praktyku pryznachennia sudamy kryminalnoho pokarannia* [On the practice of criminal punishment by courts: Resolution of the Plenum of the Supreme Court of October 24, 2003 № 7]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03#Text> (accessed 25.10.2021).